

GÖRSEL SANATLAR DERSİNDE DUYUŞSAL DAVRANIŞ EĞİTİMİNİN ÖĞRENCİ ÇALIŞMALARINA YANSIMASI

Nagihan Caner

Gazi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi A.B.D. Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, ncanerr@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8109-961X

Hüseyin Elmas

Prof. Dr. Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim-iş Öğretmenliği Bölümü, helmas33@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9158-5264

Caner, Nagihan ve Hüseyin Elmas. "Görsel Sanatlar Dersinde Duyuşsal Davranış Eğitiminin Öğrenci Çalışmalarına Yansımaları". idil, 98 (2022 Ekim): s. 1449-1458. doi: 10.7816/idil-11-98-04

ÖZ

Duyuşsal davranışlar, bireyin bir durum karşısında sergilediği tutum ve davranışların duygularla ilgili olan kısmını kapsamaktadır. Bu davranışlar bireyin kişilik özelliklerini yansıtmaktadır. Kişilik özelliklerinin temelini, küçük yaşlarda aile ve okul ortamında atıldığı düşünülürse, okul müfredatında bilgiyle ilgili zihinsel yeteneklerin yanı sıra değerler ve duygularla ilgili olan duyuşsal davranışların gelişimine yönelik çalışmalara da yer verilmelidir. Görsel sanatlar dersi çocukların duygu ve düşüncelerini olduğu gibi aktarabildikleri, arkadaşlarıyla sosyal etkileşimde buldukları bir atölye ortamında olduğu için duyuşsal davranış eğitimi açısından oldukça uygundur. Bu çalışmada görsel sanatlar dersinde duyuşsal davranış eğitiminin öğrenci resimlerine nasıl yansıdığını belirlemek amaçlanmış ve araştırma duyuşsal davranışlardan empati ile sınırlandırılmıştır. Nicel araştırma yöntemlerinden tek gruplu ön test- son test yarı deneysel desen ve nitel araştırma yöntemlerinden tema analizi kullanılmıştır. Araştırmanın deneysel bir çalışma olması sebebiyle veriler, tek gruplu ön test son test yöntemi ile toplanmıştır. Aynı zamanda sınıf ortamında sorular sorularak görüşme verileri ve bunun yanı sıra yazılı ve görsel dokümanlar (öykü tamamlama ve resim) elde edilmiştir. Araştırmanın nitel verileri tematik analiz yöntemi ile nicel verileri ise yüzde, frekans değerlerini belirlemek amacıyla SPSS programından yararlanılarak yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen veri analizlerinin sonucuna göre, son test öykü tamamlama ve resim çalışmasında ön test uygulamasına kıyasla, öğrencilerin empati kurabilme düzeylerinde anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Duyuşsal davranış, empati, tema analizi, öykü tamamlama

Makale Bilgisi:

Geliş: 19 Temmuz 2022

Düzeltilme: 18 Ağustos 2022

Kabul: 2 Eylül 2022

Giriş

Bir bireyin kişiliğinin şekillenmesini belirleyen unsurlardan biri de bireyin, sosyal çevresiyle kurduğu etkileşim ve bu etkileşim esnasında bireyin tutum ve tercihlerinin etkisi görülebilmektedir. Bu denli önemli davranış ve tutumlar bütününe sosyal beceriler denir. Bilişsel ve duyuşsal içeriğe sahip olan bu becerilerin, duyuşla ilgili olan bölümü çalışmanın içeriğini oluşturmaktadır. İçinde insana özgü değerler, ahlaki kurallar, tercihler ve duyguları barındıran duyuşsal davranışlar Otluoğlu (2002: 169) tarafından; empati, duyguları ifade etme ve anlama, mizacını kontrol etme, bağımsızlık, uyum sağlayabilme, beğenilme, kişilerarası sorunları çözme, sebat, sevecenlik, nezaket, saygı olarak ifade edilmiştir.

Yetişkin bir bireyin kişilik özelliklerinin, çocukluk döneminde edinilen davranışlar sonucunda oluştuğu göz önünde bulundurulursa, eğitim müfredatlarında verilmesi gereken bilişsel kazanımların yanı sıra duyuşsal kazanımların önemini vurgulamak gerekmektedir. Görsel sanatlar dersi; öğrencilerin uygulaması gereken işbirlikçi yaklaşımları, birbirleriyle etkileşimleri, duygu ve düşüncelerini ifade etme olanağı sağlaması gibi sebeplerden ötürü, sosyal becerilerini geliştirebilecekleri en uygun derslerden biri olduğu söylenebilir. Sanat, doğrudan veya örtük olarak, bilişsel, duygusal, estetik ve fiziksel alanlarda bütünleştirici öğrenme sağlayabilir. Bu etkileşimli, yaratıcı ve deneysel öğrenme, sosyal duyuşsal öğrenme için oldukça uygundur (Eddy,2020). Ancak Millî Eğitim Bakanlığı'nın belirlediği ders müfredatında duyuşsal kazanımların dolaylı yollardan hedef alındığı ve yetersiz olduğu düşünülmektedir. Öğrenci merkezli geliştirilen yeni eğitim sisteminde duyuşsal davranış kazanımlarına yer verilmeli ve buna yönelik etkinlikler geliştirilmelidir. "Ders izlencelerinde kazandırılması gereken bazı duygulardan söz edilmekle birlikte; içerikte, bu duygularla ilgili bölümlere pek yer verilmemekte ve bunların nasıl kazandırılabilceği konusunda somutlayıcı örnekler bulunmamaktadır. Bu durum eğitimin kalitesine olumsuz olarak yansımaktadır" (Otluoğlu, 2002: 163). Duyuşsal davranışlar, hayat boyu olaylar karşısında sergilenen tutum, tercih ve davranışlar olarak düşünülürse, görsel sanatlar dersi bu tanımlı tam olarak karşılamaktadır. Bu düşünceye dayanarak çalışma, 3. ve 4. sınıf öğrencilerine görsel sanatlar dersinde duyuşsal davranışlardan empatiyi yaptırabilme ve bu etkinin çocukların resimlerine nasıl yansıdığını belirlemeyi amaçlamıştır. Zamanla büyüyen gelişen bir çocuğun, fiziksel ve bilişsel gelişiminin yanı sıra sanatsal gelişimi de söz konusudur. Bütün çocukların geçtiği benzer sanatsal gelişim evreleri incelenerek farklı isimlerle adlandırılmıştır. Çete çağı, ergenlik öncesi dönem gibi farklı tanımlarla ifade edilen 9-12 yaş aralığındaki çocuklar resimlerinde bir endişe ve arayış barındırmaktadır. Gerçekçilik (gruplaşma) çağı olarak ifade edilen bu evrede çocuklar, gerçeğe benzetme kaygısıyla yaptıkları resimlerine olumsuz eleştirilerde bulunarak beğenmeme tutumu sergiledikleri gözlemlenmektedir. Çalışmanın uygulandığı bu evredeki öğrenci grubunun, duyuşsal davranışlardan olan empati kurabilmeyi ne kadar öğrendiği Bloom'un Öğrenme Taksonomisi üzerinden incelenmiştir.

Eğitim hedeflerinin gerçekleştirilmesine yönelik en etkili sınıflandırma olarak kabul edilen Bloom taksonomisinde, öğrencilerin örgün eğitim-öğretim ortamında düşünme ve problem çözme yetilerinin ne denli geliştiği ve değerlendirildiğini belirlemeye yönelik amaçların sınıflandırılması hedeflenmektedir. Her öğrenci bireysel farklılıklarının göz ardı edilmediği bir eğitim ortamında mutlaka öğrenir (Beyreli vd. 2017). Bloom'un taksonomisine göre öğrenme alanları bilişsel, duyuşsal ve devinişsel olarak üç farklı alanda sınıflandırılmıştır. Bilişsel öğrenmeler, bilgi ve bilgiyle bağlantılı olan kavramlar, fikirler ve kuramlar geliştirme, problem çözme gibi zihinsel yetenekleri kapsar. Bloom ve arkadaşları bilişsel öğrenme alanında basitten karmaşığa doğru bir sıralamayla oluşturdukları sınıflandırmada birbirini tamamlayan bilgi (hatırlama), kavrama (anlama), uygulama, sentez (çözümleme), değerlendirme ve yaratma olmak üzere altı seviyeden bahsetmektedir (Anderson vd. 2018). İlk basamağı bilgi (hatırlama)'dır. Bu basamakta bilgi, öğretim hedefine yönelik olacak şekilde kalıcı olarak muhafaza edilmeyi ifade etmektedir. İkinci basamak ise kavramdır. Kavrama yani anlama basamağında, bir önceki aşamada edinilen bilgi ile eskileri arasında bağ kurularak, yorumlamalar yapılabilmektedir. Üçüncü basamak olan uygulama basamağı ise, ortaya konulan materyaller ve durumlarla alakalı alıştırmayı yapabilme ve problem çözebilmeyi hedefleyen işlemlerden faydalanmayı kapsar. Bunun yanı sıra bu işlemleri yapabilme ve yapılan işlerden faydalanabilme becerisini de içerir (Dursun, 2021: 36). Dördüncü basamak olan çözümlemede ise, ortaya konulan materyalin parçalara ayrılarak birbirleriyle ve bütünlüyle nasıl bir etkileşimi olduğunu, benzerlik veya farklılıklarının belirlenmesi, gerektiğinde bazı bölümlerin ayrılarak geliştirilmesini ifade eder. Belirlenmiş bazı ölçütler ve standartlar üzerinden yargıda bulunma aşaması ise beşinci basamak olan değerlendirme basamağıdır. Son aşama ise yaratma basamağıdır. Bu aşamada öğrenciler, daha önce edindiği öğrenmeler sonucunda, birtakım parçaları birleştirerek kafalarında yeni bir şema oluştururlar (Anderson vd., 2018).

İkinci öğrenme aşaması olan devinişsel alan öğrenmeleri, zihin ile kasların koordinasyonu sonucunda gerçekleşmektedir. Zamanı doğru kullanarak, kas kullanımının verimli hale getirmeyi hedef alır. Ancak

bunun sağlanabilmesi için bireyin, bilişsel ve duyuşsal olarak belli bir aşamaya gelmiş olması gerekmektedir (Aydın, 2016: 272). Bloom ve arkadaşlarının taksonomisinde devinişsel alana fazla önem verilmediği düşüncesiyle yer verilmemiştir. Simpson'ın taksonomisine yöre 7 aşamadan oluşmaktadır. Birinci basamak olan algılama; Organizmanın duyuşsal ve bilişsel etkilere karşı bilinçli bir odaklanmayı ifade eder. İkinci basamak olan kurulma; organizmanın bir hareketi uygulamak için harekete geçmesi anlamına gelmektedir. Zihinsel, duyuşsal ve bedensel aşamaları vardır. Üçüncü basamak, kılavuzla yapmaktır. Bu aşamada bir bireyden davranışsal tutumları örnek alınarak taklit etmeye dayalı öğrenme sürecidir. Taklit etmenin yanı sıra farklı davranışları deneme-yanılma yöntemiyle en doğru çözüme ulaşmak hedeflenir. Dördüncü basamak olan mekanizmada, bireyin kılavuz modeliyle edindiği davranışların kalıcı ve pratik hale getirilmesidir. Beşinci aşama olan karmaşık etkinlik basamağı, herhangi bir becerinin içeriğindeki kısımları uyumlu, düzenli ve istikrarlı bir davranış örüntüsü durumuna getirerek en az enerji ile gerçekleştirmeyi ifade eder. Altıncı basamak olan duruma uyma, kazanılan bir davranışın, benzer durumlara aktarılarak yeni çözümlere varma yeterliği edinmeyi ifade eder. Son basamak olan yaratma ise, tekrarlanarak rutin bir alışkanlık biçimi olan davranışlar doğrultusunda başka sorunlara orijinal ve yaratıcı çözümler üretme yeterliğidir.

Üçüncü öğrenme aşaması ve bu araştırmanın temelini oluşturan duyuşsal öğrenmelere bakıldığında, "duyuş" ifadesi, bilişsel olanın aksine zihinle değil, duyuşlar ve coşkuyla ilgilidir. Ancak araştırmalara göre bireyde biliş ve duyuş aynı anda aktif olmaktadır. Terim olarak kişilikle ilgili olan duyuş terimi, eğitim alanında incelendiğinde bireyin yalnızca içsel durumuyla değil, bunların doğrultusunda çevresiyle nasıl bir etkileşim sağladığıyla da ilgilidir. Otluoğlu (2002: 166)'na göre duyuşsal davranışları edindirme, duyuşları öğretmek kişilik özelliklerine katkıda bulunmak demektir. Birey bir seçim yapma durumunda kalmışsa, orada seçimini belirleyecek olan duyuşsal davranışdır. İlgi, tutum, tercih, değer, kaygı, benlik tasarımı, inanç gibi değerler duyuşsal davranışların belirleyicisidir. Platon'a göre, yalnızca bilişsel öğrenme sağlandığında bile kişinin oldukça iyi bir yeterlilik edinebilir ancak bu kişinin bu yeterliliğini kötü amaçlarla kullanmaması gerekir. Bu aşamada duyuşsal öğrenmeler önem kazanmaktadır (Güzel, 2006: 6). Duyuşsal öğrenmelerin beş basamağı vardır. Bunlar alma, tepkide bulunma, değer verme, örgütlenme ve kişiliğine katma olarak sınıflandırılır. Alma basamağı, bireyin farkındalığıyla ilgilidir. Edindirilmesi hedeflenen kazanımlara çocuğun hazır bir şekilde yönelmesini ifade eder. Ancak çocuğun yaşanmışlığı ve birikimi, bu yönelimi kolaylaştırabileceği gibi tam tersini de sağlayabilir. İkinci basamak olan tepkide bulunmada, öğrenci hedef kazanım ile ilgili düşük seviyeli de olsa bir meşguliyet sergilemektedir. Tam olarak kazanımı edinmesi ilerleyen basamaklarda olacaktır ancak küçük adımlar atmaktadır. Üçüncü basamak olan değer vermede, öğrenci uyarılara karşı vereceği tepkide tercih yapmakta ve istikrarlı bir şekilde tercihini sürdürmektedir. Tercih kendisi yapacağı için, vicdani bir süzgeç kullanarak adım atılmaktadır. Dördüncü aşama olan örgütlenmede, öğrenci edindiği değerleri benimser ve daha farklı değerlerin farkına varır. Ardından bu değerler arasında bağlantı kurarak aralarındaki etkileşimi netleştirir. Bu bağlantıları çoğaltarak bir örüntü oluşturur ve bir değerler sistemi geliştirir. Son basamak olan kişiliğine katma aşamasında ise, öğrenci artık kişiliği, tercihleri, karakter çizgisi netleşmiş ve istikrarlı bir hal almıştır. Önceki basamakları aşamalı olarak gerçekleştiren birey, kendinden emin, özgüveni yüksek bir birey özellikleri taşımaktadır.

Sanat eğitimi, duyuşsal öğrenmelerin gerçekleşmesini büyük ölçüde desteklemektedir. Bireylerin estetik bakış açılarını geliştiren, kendi yeteneklerini ve görsel hafızalarını güçlendiren, hayal güçlerini geliştiren, toplumda yer edinebilme becerilerini geliştiren ve yaratıcı düşüncelerini sağlayan sanat eğitimi, günümüz eğitim sisteminde görsel sanatlar adı altında verilmektedir.-. Sanat eğitiminin temelinde tasarım kavramı bulunmaktadır ve tasarım ihtiyaçlara yönelik problem çözüme sürecidir (Çaydere, 2016:47). Resim, heykel, seramik, grafik tasarım, mimarlık, tekstil, bilgisayar destekli dijital tasarımlar, fotoğraf gibi geniş bir alanı içermektedir ve bütün çocuklara yöneliktir. Kendini ifade edebilme, çevresine ve topluma uyum sağlayabilme, problem çözebilme ve estetik beğenisinin gelişimi gibi olumlu kazanımları barındırmaktadır. Sanat eğitimiyle çocukların duyuş ve düşüncelerini hiçbir sınırlama olmadan aktarabilmeleri için uygun bir ortam oluşturulur. Bu özgür ifade ortamı, çocuğun özgüveni ve karakter gelişimi için oldukça önemlidir. Sanat eğitiminin verildiği sınıf ortamında çocuklar paylaşma, sorumluluk alma, düzenli olma, malzeme kullanımı gibi konularda deneyim edinir. Sanat eğitimi, çocukların özgüveni, barışçıl, canlılara değer veren, hayal gücü gelişmiş, topluma faydalı, değişen dünyaya ayak uydurabilen, yenilikçi ve başarılı yetişmeleri için en uygun ortamlardan biridir (Buyurgan'dan aktaran Akdoğan, 2019: 46).

Eğitim kurumlarının temel hedefleri yalnızca bilgi ve yetkinlik kazandırmak değil aynı zamanda toplumsal ve insani değerleri özümsemiş, duyuşlarını tanıyan ve özgüveni yüksek bireyler yetiştirmektedir. Öğretim programlarında duyuşsal davranışların kazandırılmasına yönelik hedefler, örtük bir şekilde verilmektedir. Toplumun her alanında bireyin edindiği bütün değerler tutarlı ve çelişkisiz olmalıdır ki, duyuşsal davranışlar kalıcı bir şekilde kazandırılabilir. Ancak duyuşsal hedefleri öğrencilere

kazandırmaktan sorumlu öğretmenlerin, bu değer ve donanıma sahip olması da oldukça önemlidir. Öğretmenlerin en önemli sorumluluklarından biri öğrencilere rol model olmalarıdır (Durdu, 2013: 28).

Türk eğitim sistemindeki öğretim programlarında Talim Terbiye Kurulunun 10 Temmuz 2017 tarihinde onayladığı ve Millî Eğitim Bakanlığının 18 Temmuz 2017 tarihinde kamuoyuna duyurduğu bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerin sebebi olarak bilişsel, sosyal ve kişisel becerilerin ve bazı değerlerin kazandırılmasının zorunlu kılınması olduğu belirtilmiştir.

Duyuşsal davranışların kazandırılmasında görsel sanatlar dersinin avantajları diğer derslere göre daha fazladır. Öz güven, duyarlılık bilinci, özsaygı gibi değerler, empati duygusu, saygı, sorumluluk bilinci, yardımlaşma, sevgi gibi davranışlar, adalet, farklılıklara saygı, sabır ve hoşgörü gibi tutumların kazandırılması için oldukça uygun etkinlikler yapılabilmektedir. Görsel sanatlar dersi öğretim programları içeriğinde duuşsal kazanımlara yer verilmiştir ancak tek başına öğretim programı yeterli değildir. Öğretmenin kendini geliştirmesi, etkinlikler geliştirmesi, motivasyonu sağlamaya yönelik tutum ve davranışlar sergilemesi oldukça önemlidir. Ancak bu şekilde öğretim programı kazanım hedeflerine ulaşılabilir (Akdoğan, 2019: 19).

Duyuşsal davranışlar, değerler ve tutumları kapsamaktadır. Birçok araştırmacının duuşsal davranış hedefleri sıralamasında ortak bir davranış olan empati yapabilmek bulunmaktadır. Bu araştırma duuşsal davranışlardan empati yapabilmek ile sınırlandırıldığı için bu kavram daha detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Carl Rogers'a göre "Bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak, olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletme sürecine "empati" denir." (Dökmen, 2008: 157). Empati kavramının halk arasında, psikolojide, kültürde, siyasette ve sosyolojide farklı tanımları vardır. Aynı zamanda literatürde empatinin duuşsal veya bilişsel olduğuna dair farklı görüşler vardır. Hatta bazı araştırmacılar hem duuşsal hem bilişsel olduğunu savunmaktadır. En çok kabul gören görüş bu yöndedir.

Empati kavramının hayatı kolaylaştıran, insan ilişkilerini güçlendiren, insanların toplum içerisinde daha uyumlu ve huzurlu yaşayabilmesini sağlayan, yardımlaşma, merhamet ve hoşgörü gibi birçok duyguya zemin oluşturan önemli bir etkisi vardır. Empati duygusu gelişen bireyler sosyal yaşantılarında ve iletişimlerinde başarılı olur. Astrida ve Russ'dan aktaran Ergin ve Köseoğlu (2017: 163) hayal gücü ile geliştirilmiş oyunlar oynayan çocuklarda kendini başkasının yerine koyma ve onu anlama becerisinin daha çok geliştiğini belirtmiştir. Oyun ile çocuklar duygularını dışarı vurabilme imkanı bulurlar ve rahatlıkla kendilerini başkalarıyla özdeşleştirebilirler.

Empati, yalnızca karşı taraftan kendisi için uygulandığında yararı olan bir kavram değildir. Karşısındaki kişiyle empati kuran insan için de oldukça rahatlatıcı ve iyi hissettiren bir duygudur. Bir kişinin empati duygusu gelişmiş ve bu sebeple çevresine yardım ediyorsa, diğer insanlar tarafından sevilen bir birey olur. Yapılan araştırmalar lider vasıflı insanların empati duygularının daha gelişmiş olduğunu göstermektedir (Dökmen, 2008: 169).

Görsel sanatlar dersinde empati duygusunu geliştirmeye yönelik bir ders tasarımı, daha etkili kılmak için farklı araç gereç ve materyallerden yararlanılmalıdır. Eğitim kalitesini artırmak için; çevre dostu ve sürdürülebilir, hedef öğrenci kitlesine hitap eden ve farklı unsurlarla zenginleştirilmiş eğitim materyalleri tasarlamak önemli bir ihtiyaçtır (Çaydere, 2022: 726). Yılmaz (2010: 203) öğrencilerin görsel sanat çalışmaları öncesi, duuş dünyalarının beslenmesinin önemini vurgulamıştır. Öğrenci motivasyonunu sağlamak için mutlaka sanat alanlarının şarkı, şiir, masal, öykü, efsane, fıkra gibi ürünlerinden yararlanılmalı ve ardından çalışmaya geçilmelidir. Öyküler eğitim amaçlı kullanılabilir. Tasarım ve gözleme dayalı olarak oluşturulan, kısa sanat eserleri olan öyküler çocukların eğitimi için oldukça önemli bir araçtır (Yüksel, 2006: 31). Öykü tamamlama tekniğinde ise öğrencilere sonu verilmeden bir olay veya öykü anlatılır. Bu öyküyü öğrenciler kendi seviyelerine ve düşüncelerine göre tamamlarlar (Erden'den aktaran Kibar, 2014: 22). Bu çalışmanın verilerinin bir kısmı öykü tamamlama çalışması ile toplanmıştır.

Yöntem

Bu çalışmada karma araştırma yöntemlerinden paralel desen kullanılmıştır. Zenginleştirilmiş desen olarak da bilinen bu desende eş değerde olan nitel ve nicel veriler aynı anda toplanarak harmanlanır ve araştırmanın amaçları doğrultusunda birbirlerini destekleyecek şekilde kullanılır (Özden vd. 2016). Ayrıca nicel verilerinin toplanması açısından deneysel (tek grup ön test son test modeli) bir çalışmadır. Tek grup öntest sontest modelinde bir grup üzerinde yarı deneysel bir işlem yapılarak, aradaki farklılıklar test edilir. Bu çalışmanın çalışma grubu, Ankara ilinin Keçiören ilçesinde bulunan özel bir okulda görsel sanatlar dersi alan 3. Sınıf (n:17) ve 4. Sınıf (n:15) olmak üzere toplamda 32 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu olasılıklı olmayan örnekleme yöntemlerinden kolay bulunabilir örnekleme tekniğiyle

oluşturulmuştur.

Bulgular

Veri toplama aşamasında ilk olarak öğrencilere yarım bırakılmış bir öykü okunarak, öyküyle ilgili bazı görüşme soruları sorulmuştur. Bu sorular, öyküde geçen at karakterleriyle öğrencilerin empati kurma durumlarını anlamaya yöneliktir. Öğrencilerin kendilerini özgür hissetmesini sağlamak amacıyla cevap verme zorunluluğu getirilmemiştir. Yalnızca gönüllü öğrencilerden cevaplar alınmış ancak hiçbir öğrenci atlarla empati yapacak şekilde bir yanıt vermemiştir. İkinci görüşme sorularında ise öğrenciler atları anlamaya çalışmış, onların yaşam şartları, ihtiyaçları ve hisleriyle ilgili yorumlar yapmaya başlamışlardır. İkinci görüşme soruları incelendiğinde öğrencilerin bu aşamada hedef karakter olan atlarla empati kurabildiklerini gösteren yanıtlar gelmiştir. Atların özgür kalmak istedikleri, acı çektikleri, canlarının acıdığını ifade eden ve bunun benzeri sitemkâr cevaplar gelmiştir. Nitel görüşme verileriyle eş zamanlı olarak, öğrencilere tek gruplu öntest sontest öykü tamamlama çalışması yaptırılmıştır. Bu uygulamanın bitiminde yapılan tema analizleri sonucunda ortaya çıkan bulgular Tablo 4.1.'de verilmiştir.

Tablo 1.

Öğrencilerin Öntest ve Sontest Öykü Tamamlama Metinlerinin Empati Yapabilme Açısından Değerlendirilmesi

Öğrenci	ÖNTEST			SONTEST		
	Duyuşsal Empati	Bilişsel Empati	Benmerkezci Yaklaşım	Duyuşsal Empati	Bilişsel Empati	Benmerkezci Yaklaşım
Ö1	-	-	+	-	+	-
Ö2	-	-	+	+	-	-
Ö3	-	-	+	-	+	-
Ö4	-	-	+	+	+	-
Ö5	-	-	+	+	+	-
Ö6	-	-	+	-	+	-
Ö7	+	-	-	-	+	-
Ö8	-	-	+	+	-	-
Ö9	-	-	+	+	-	-
Ö10	-	-	+	-	+	-
Ö11	-	-	+	-	+	-
Ö12	-	-	+	-	+	-
Ö13	-	-	+	+	+	-
Ö14	+	-	-	+	-	-
Ö15	-	-	+	-	+	-
Ö16	-	-	+	+	-	-
Ö17	-	-	+	+	-	-
Ö18	-	-	+	+	-	-

Ö19	-	-	+	+	+	-
Ö20	-	-	+	+	-	-
Ö21	-	-	+	+	+	-
Ö22	-	-	+	+	-	-
Ö23	-	-	+	-	-	+
Ö24	-	-	+	+	+	-
Ö25	-	-	+	-	-	+
Ö26	-	-	+	-	+	-
Ö27	-	-	+	-	-	+
Ö28	-	-	+	-	-	+
Ö29	-	-	+	+	-	-
Ö30	-	-	+	+	-	-
Ö31	-	-	+	-	-	+
Ö32	-	-	+	-	-	+

Öntest uygulamasında, öğrencilerin yazdıkları öykü tamamlama metinlerine bakıldığında yalnızca 2 öğrenci (Ö7, Ö14) duyuşsal empati kapsamına giren ifadeler yer vermiştir. Diğer öğrencilerin öntest öykü tamamlama metinlerinde empati kavramını içeren bir ifadeye rastlanmamıştır. Ancak sontest uygulamasında öğrencilerin empati içeren ifadeler kullanımında ciddi bir artış gözlemlenmiştir. Tema analizi yapılarak tablolastırılan verilerin yüzde, frekans değerlerini belirlemek amacıyla SPSS programından yararlanılmıştır (Tablo 2). Nitel görüşme verileriyle eş zamanlı olarak toplanan öykü tamamlama metinlerine bakılarak, öğrencilerin öntest sontest aşamalarında empati yapabilme değerleri yüzde frekans olarak tablolastırılmıştır.

Tablo 2.Öntest ve Sontest Öykü Tamamlama Metin Analizlerinin Yüzde Frekans Değerleri

	ÖNTEST			SONTEST		
	Duyuşsal Empati % (f)	Bilişsel Empati % (f)	Benmerkezc i Yaklaşım % (f)	Duyuşsal Empati % (f)	Bilişsel Empati % (f)	Benmerkezc i Yaklaşım % (f)
Öykü Tamamlama	6,3 (2)	0	93,8(30)	53,1(17)	46,9(15)	18,8(6)

Tablo incelendiğinde öntest öykü tamamlama çalışmasında öğrencilerin % 6,3 (f 2) ‘ü duyuşsal empati yaparken, %93,8 (f30)’inde empati kavramını içeren ifadeye rastlanmamıştır. Ancak sontest uygulaması sonrasında öykü tamamlama metinlerinde öğrencilerin %53,1(f17)’i duyuşsal empati, %46,9 (f15)’u bilişsel empati içeren ifadeler kullanmıştır. Öğrencilerin %18,8 (f6)’i ise hem duyuşsal hem bilişsel empati ifadeleri kullanmıştır. %18,8 (f6)’lik dilimde kalan öğrencilerin öykü tamamlama çalışmalarında ise empati kavramı içeren ifadelerle rastlanmamıştır.

Öğrencilere yaptırılan öykü tamamlama çalışmalarını yeni bir kağıda resim olarak aktarmaları istenmiştir. Öntest ve sontest resim uygulamalarının bitiminde yapılan tema analizleri sonucunda ortaya çıkan bulgular Tablo 4.3.’de verilmiştir.

Tablo 3.*Öğrencilerin Öntest ve Sontest Resim Çalışmalarının Empati Yapabilme Açısından Değerlendirilmesi*

Öğrenci	ÖNTEST					SONTEST				
	Duyuşsal Empati	Bilişsel Empati	Benmerkezci Yaklaşım	He def Karak terin Çizilmesi	M ekan Çizimi	Duyuşsal Empati	Bilişsel Empati	Benmerkezci Yaklaşım	He def Karak terin Çizilmesi	M ekan Çizimi
Ö1	-	-	+	+	+	+	+	-	+	-
Ö2	-	-	+	+	+	+	-	-	+	-
Ö3	-	-	+	-	+	-	-	+	+	+
Ö4	-	-	+	+	+	+	-	-	+	+
Ö5	-	-	+	-	+	+	+	-	+	-
Ö6	-	-	+	+	+	-	-	+	+	+
Ö7	-	-	+	+	+	+	-	-	+	+
Ö8	-	-	+	-	-	+	-	-	+	-
Ö9	-	-	+	+	+	-	-	+	+	+
0	Ö1	-	-	+	+	-	-	+	+	-
1	Ö1	-	-	+	+	-	-	+	-	-
2	Ö1	-	-	+	+	+	-	+	+	-
3	Ö1	-	-	+	-	-	+	-	+	-
4	Ö1	-	-	+	+	+	+	-	+	-
5	Ö1	-	-	+	+	-	+	+	+	-
6	Ö1	-	-	+	+	-	-	+	-	+
7	Ö1	-	-	+	+	+	+	-	+	-
8	Ö1	-	-	+	+	+	+	-	+	-
9	Ö1	-	-	+	+	-	-	+	+	+
0	Ö2	-	-	+	+	-	+	-	+	-
1	Ö2	-	-	+	+	+	+	-	+	+
2	Ö2	-	-	+	+	-	+	+	+	-
3	Ö2	-	-	+	+	-	-	+	+	+

Ö2	-	-	+	-	-	+	+	-	+	+
4										
Ö2	-	-	+	+	-	-	+	-	+	-
5										
Ö2	-	-	+	+	+	-	+	-	+	+
6										
Ö2	-	-	+	+	+	+	+	-	+	-
7										
Ö2	-	-	+	+	+	-	-	+	+	-
8										
Ö2	-	-	+	+	-	-	+	+	+	-
9										
Ö3	-	-	+	+	+	+	+	-	+	-
0										
Ö3	-	-	+	+	+	-	+	-	+	-
1										
Ö3	-	-	+	+	-	-	+	-	+	-
2										

Öntest uygulamasında, öğrencilerin yaptığı resimlere bakıldığında 32 katılımcı öğrencinin hiçbirinin çalışmasında empati kavramını içeren bir ifadeye rastlanmamıştır. Ancak sontest resimlerinde öğrencilerin empati içeren ifadeler kullanımında ciddi bir artış gözlemlenmiştir. Tema analizi yapılarak tablolaştırılan verilerin yüzde, frekans değerlerini belirlemek amacıyla SPSS programından yararlanılmıştır (Tablo 4.4.).

Tablo 4.

Öntest ve Sontest Resim Analizlerinin Yüzde Frekans Değerleri

	ÖNTEST					SONTEST				
	Duyuşsal Empati % (f)	Bilişsel Empati % (f)	Benmerke zci Yaklaşım	Hedef Karakte rin Çizilme si	Mek an Çizi mi	Duyuşsal Empati % (f)	Bilişsel Empati % (f)	Benmerke zci Yaklaşım	Hedef Karakte rin Çizilme si	Mek an Çizi mi
Resim Analizi	0	0	100 (32)	84,4 (27)	56,3 (18)	53,1 (17)	56,3 (18)	28,1 (9)	100 (32)	34,4 (11)

Tablo 4.4.'e göre, öntest resim çalışmasında öğrencilerin %100(f0)'de empati kavramını içeren ifadeye rastlanmamıştır. Empati kurulması hedeflenen hikaye kahramanı olan atlara, öğrencilerin %84,4(f27)'ü yer vermiştir. Öğrencilerin %43,7(f14)'si resim çalışmalarında sadece ana karakterleri veya konuyu çizerken, %56,3(f18)'ü mekan kavramına yer vermiştir. bu öğrencilerin hayalindeki görseli resmine bütünüyle daha rahat aktarabildiği söylenebilir.

Sontest resim çalışmasında ise öğrencilerin %53,1(f17)'i duyuşsal empati, %56,3 (f18)'ü bilişsel empati içeren detaylar kullanmıştır. %31,25(f10)'i ise hem bilişsel hem duyuşsal empati kavramlarına yer vermiştir. Empati kurulması hedeflenen hikaye kahramanı olan atlara, öğrencilerin tamamı (%100, f32) resimlerinde yer vermiştir. At çizimlerinin artması doğrultusunda mekan çizimlerinde ise düşüş yaşanmıştır. Öntest uygulamasında öğrencilerin %56,3'ü mekan çizimi yaparken, sontest uygulamasında %34,4'ünün resimlerinde mekan kavramına yer verilmiştir. Bunun sebebi olarak, hikayeyi daha doğru aktarabilme ve atlara ilgili daha fazla detaya yer verme çabasıyla mekan çizimine vakit bulamadıkları düşünülmektedir.

Sonuç

İnsana özgü duyguları, değerleri, tercih ve kuralları kapsayan duyuşsal davranışları 3. ve 4. Sınıf öğrencilerine görsel sanatlar dersinde kazandırabilme ve empati tutumunun öğrenci resimlerine nasıl

yansıdığına belirlemek amacıyla yapılan bu çalışma sonucunda görsel sanatlar dersinin, hedeflenen duyuşsal davranışın kazandırılmasında oldukça etkili ve verimli bir ders olduğu sonucuna varılmıştır. Görüşme soruları, öykü tamamlama ve resim çalışması uygulamaları yapılarak elde edilen veriler, öğrencilerin empati yapabilmeleri açısından değerlendirilerek analiz edilmiştir. Öğrenciler ilk aşamada hikâyeyi dinlediklerinde atlar akıllarına bile gelmemişken, ikinci aşamada sorulan sorular ve öğrenciler için yaratılan düşünme, tartışma ortamı sayesinde atlarla empati kurma eğilimleri oluşmuştur. Bu sonuca dayanarak ders ortamında öğretmenin sorduğu sorular kazanım hedeflerine yönelik planlanmalıdır. Öğrencilerin düşüncelerine ve tartışmalarına fırsat verilmelidir. Öğrencilerin öntest ve sontest öykü tamamlama metinleri empati yapabilmeleri açısından değerlendirildiğinde, öntest uygulamasında öğrencilerin %93,8'i empati kavramını ifade eden bir yaklaşım sergilememiştir. Ancak sontest uygulamasında bu oran %18,8'e düşmüştür. %81,2si empati kurabildiğini gösteren ifadeler kullanarak öykü tamamlama çalışmasını gerçekleştirmiştir. Bu orana bakıldığında duyuşsal davranışların kazandırılmasına yönelik doğru eğitim hedefleri ve bu hedeflere yönelik doğru etkinlikler geliştirildiğinde, duyuşsal öğrenmenin alma, tepkide bulunma ve değer verme basamaklarını gerçekleştirmektedir. Örgütlenme ve kişiliğine katma basamaklarına ulaşmak için benzer etkinliklerin uzun vadede yapılması, öğretmen ve ailenin de aynı tutumu sergileyerek birbirlerini desteklemesi gerekmektedir. Bu amaçla, duyuşsal davranış eğitimi üzerine eğitim fakültelerinde ve öğretmen seminerlerinde eğitimler verilmesi önerilir. Öğretmenlerin öğrencilere kazandırmayı hedeflediği duyuşsal davranışlar üzerine etkinlikler geliştirmelidir. Öğrencilerin resimleri hedef karakter olan atlara yer vermesi bakımından incelendiğinde, öntest resim çalışmalarında %84,4'lük bir oran söz konusu iken, sontest resim çalışmasında öğrencilerin tamamı resimlerinde atlara yer vermiştir. Bu orana dayanarak, öntest resim çalışmaları, öğrencilerin empati yapabilmeleri açısından incelendiğinde %15,6'luk diliminin duyuşsal öğrenmenin ilk aşaması olan alma basamağında bile olmadıkları söylenebilir. Alma basamağı bireyin farkındalığıyla ilgilidir. Bu öğrencilerin öntest resim çalışmasında, aslında hedef karakter olan atları, resimlerinde yer vermeyecek kadar önemsiz gördükleri sonucuna varılmaktadır. Ancak sontest resim uygulamasında bütün öğrencilerin atları çizmeleri en azından duyuşsal öğrenmenin ilk basamağının bütün öğrencilerde gerçekleştiğini göstermektedir. Öntest öykü tamamlama çalışmasında öğrencilerin %6,2'lik dilimi empati kurmaya yönelik ifadelerde bulunmuşlardır. Ancak bu öğrenciler öntest resim çalışmalarına bu empati içeren düşüncelerini aktaramamıştır. Bu sebeple öğrencilerin resim çalışmalarına duygu ve düşüncelerini olduğu gibi aktarmaları konusunda yönlendirmeler yapılmalıdır. Güzel resim çizme vb. kaygılardan ötürü özgün çalışmalar yapamayan öğrencilerin düşünceleri öğretmenler tarafından dikkate alınarak değerlendirilmeli ve öğrenci motive edilmelidir. Öntest resim çalışmaları incelendiğinde, hiçbirinde hedef öykü karakteri olan atlarla empati kurulduğuna dair bir detaya rastlanmamıştır. Ancak sontest resim çalışmalarında, öğrencilerin %71,9'u atlarla empati kurduklarını ifade eden detaylara yer vermiştir (atların terlemesi, çatlayarak ölmesi, susması gibi). Bu orana bakılarak, öntest ve sontest resimleri arasında empati yapabilmeye yönelik anlamlı bir farklılık olduğu söylenebilir.

Kaynaklar

- Akdoğan, Yeşim. (2019). İlkokul görsel sanatlar dersinde değerler eğitiminin öğrenci çalışmalarına yansımaları üzerine durum çalışması. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Anderson, Lorin, W ve diğer. Öğrenme öğretim ve değerlendirme ile ilgili bir sınıflama. Çev. Durmuş Ali Özçelik. Ankara: Pegem Yayınları, 2018.
- Beyreli, Latif ve Sönmez, Hülya. (2017). Bloom taksonomisi ve yenilenmiş Bloom taksonomisi ile ilgili Türkiye'de yapılan çalışmaların odaklandığı araştırma konuları. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5(2), 213-229.
- Bingöl, Mehtap. "Desen eğitiminde edebiyatın rolü: Kafka ve Wells örneği." (Aralık,2015) <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/192623>
- Çaydere, Osman. (2022). Sustainable graphic design in educational environments. *International Journal of Curriculum and Instruction* 14(1), 719-727.
- Çaydere, Osman. (2016). Tasarımdan çağdaş tasarıma.
- Dökmen, Üstün. Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati. Ankara:Remzi Yayınları, 2008.
- Durdu, Munise. (2013). Duyuşsal davranış eğitimi programının erinlik dönemi çocuklarının sosyal beceri düzeylerine etkisi. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Dursun, Zehra. (2021). Ortaokul seçmeli kur'an-ı kerim dersi öğretim programında yer alan kazanımların yenilenmiş Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

- Eddy, Martha vd. (2020). Local-level implementation of Social Emotional Learning in arts education: moving the heart through the arts. *Arts Education Policy Review* 193-204.
<https://doi.org/10.1080/10632913.2020.1788681>.
- Ergin, Hatice ve Köseoğlu, Armağan. Ed. *Gelişim psikolojisi*. Ankara: Remzi Yayınları, 2017.
- Fidan, K. Nuray. (2008). İlköğretimde araç gereç kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 1 (1), 48-61.
- Güzel, Hatice. (2006). Öğrencilerin duyuşsal karakteristiklerinin fizik dersi başarısına etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kibar, Keziban. (2014). Minyatür uygulamalarında öykü tamamlama tekniğinin öğrenci yaratıcılığına etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Otluoğlu, Rahmi. (2002). İlkokul İzlenesinde (Programında) Duyuşsal Alan ve Duygu Eğitimi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15, 163-172.
- Özden, M. Yaşar ve Durdu, Levent Ed. *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayınları, 2016.
- Yakıcı, Ali. ve diğer. *Üniversiteler için Türkçe-1 yazılı anlatım*. Ankara: Bilge Yayınları, 2005.
- Yılmaz, Meliha. *Sanat eğitiminde motivasyon*. Ed. Kazım Artut. *Güzel sanatlar eğitiminde özel öğretim yöntemleri* (s. 193-298). Ankara: Anı Yayınları, 2010.
- Yüksel, İ. Seher. (2006). İlköğretim vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersinde öyküleri kullanmanın duyuşsal özelliklerin kazandırılmasına etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

THE REFLECTION OF AFFECTIVE BEHAVIOR EDUCATION ON STUDENT STUDIES IN VISUAL ARTS LESSON

Nagihan Caner, Hüseyin Elmas

ABSTRACT

Affective behaviors refer to the part of one's attitudes and behaviors related to emotions. Affective behaviors reflect one's personality traits. Children develop personality traits at an early age in the family and school environment. Therefore, school curricula should include activities for the development of cognitive abilities related to knowledge and affective behaviors related to values and emotions. Visual arts lessons are very suitable for affective behavior education. They allow children to express their feelings and thoughts as they are and to interact with their friends because they are delivered in workshops. This study aimed to determine how affective behavior education in visual arts classes affected students' drawings. The research was limited to empathy, one of the affective behaviors. The study employed a mixed research design. In the quantitative part, it adopted a single-group pretest-posttest experimental design. In the qualitative part, it employed theme analysis. Since this was an experimental study, data were collected using a single-group pretest-posttest method. In addition, interview data, as well as written and visual documents (story completion and drawing), were collected by asking questions in the classroom environment. The qualitative data were analyzed using the thematic analysis method. The quantitative data were analyzed using percentage and frequency values. The data were analyzed using the Statistical Package for Social Sciences (SPSS). The results showed that participants had significantly higher post-test story completion and drawing scores than the pretest scores, indicating an increase in their empathy levels.

Keywords: Affective behavior, empathy, theme analysis, story completion